LIBRIS | We know books

Sala Oglinzilor de Ion Cucu
volumul al II-lea dintr-un interviu de un cristian
seria Interviuri | colecția Punctum

© 2011 casa de pariuri literare
www.cdpl.ro | editura@cdpl.ro
tel.: 021.2607596; 0741.587259; 0726.407349

editor: Cristian Cosma (un cristian)
producție: Victor Jalbă-Șoimaru

© Bogdan Nicolescu pentru fotografia de pe copertă
© Ion Cucu pentru fotografiile din interior
typefaces Warnock Pro & Adobe Text Pro, designer Robert Slimbach,
Adobe Systems Incorporated
tipărit la Mega Print, Cluj-Napoca

0 9 8 7 6 5 4 3 2 1

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Cucu, Ion
Cum ar arăta viața fără fotografie? volumul I dintr-un interviu de un cristian / Ion Cucu; pref.: Cristian Cosma. – București:
Casa de pariuri literare, 2010
3 vol.
ISBN: 978-606-92741-0-1
vol. al II-lea: *Sala Oglinzilor, volumul al II-lea dintr-un interviu de un cristian*
– 2011 ISBN: 978-606-8342-37-5

1. Cosma, Cristian (pref.)

77(498) Cucu, I. (047.53)

Ion Cucu

Sala Oglinzilor

volumul al II-lea
dintr-un interviu de un cristian

casa de pariuri literare

LIBRIS | We know books

dreaptă, c-a murit domnul Ivașcu și că trebuie să fotografiez prin casă, mai ales manuscrise. Și alte documente literare rarisime, ca să nu dispară cumva. A fost una dintre cele mai triste experiențe din viața mea. Poate că numai Marin Preda mort la Mogoșoaia dimineața la ora 6, când l-am fotografiat, sau Nichita Stănescu depus pe catafalc, la Uniunea Scriitorilor, văzut de sus, din rotondă, în întreaga lui măreție și de după moarte, pot depăși ca dramatism imaginea lui George Ivașcu, stând într-un fotoliu, același în care-l fotografiasem de multe ori pe când era viu, legat cu un fular sub bărbie, ca să nu rămână cu gura deschisă. Impactul a fost cumplit, poate că atunci a început să mi se confirme că moartea se află printre noi, că ne-alege de multe ori la întâmplare (mai greșește și ea) și poate că dacă aș fi ajuns mai devreme aș fi reușit, credeam eu în tinerețile mele, s-o omor eu pe ea. Astăzi știu sigur că pe doamna cu coasa o omori, e adevărat, dar numai la schimb cu propria și unica ta viață.

Cuprins

Oglinzile lui Cucu 5

Sala Oglinzilor – interviu 13
Dintre sute de portrete 37
Marin Preda 39
Grigore Hagiu 42
Zigu Ornea 44
Constantin Chiriță 45
Florin Pucă 47
Constantin Noica 49
Augustin Buzura 51
Geo Șerban 52
George Bălăiță 53
Eugen Jebeleanu, *Semiorbirea* 55
Norman Manea 57
Ion Gheorghe 59
Valeriu Anania 61
Constantin Stan 63
Doina Uricariu 65
Constanța Buzea 67
Ion Băieșu 69
Fănuș Neagu 71
Radu Anton Roman 73
Marta Petreu 75
Al. Philippide 77
Gheorghe Pituț 79
Petre Stoica 81
Eugen Simion 83
George Ivașcu 85

LIBRIS | We know books

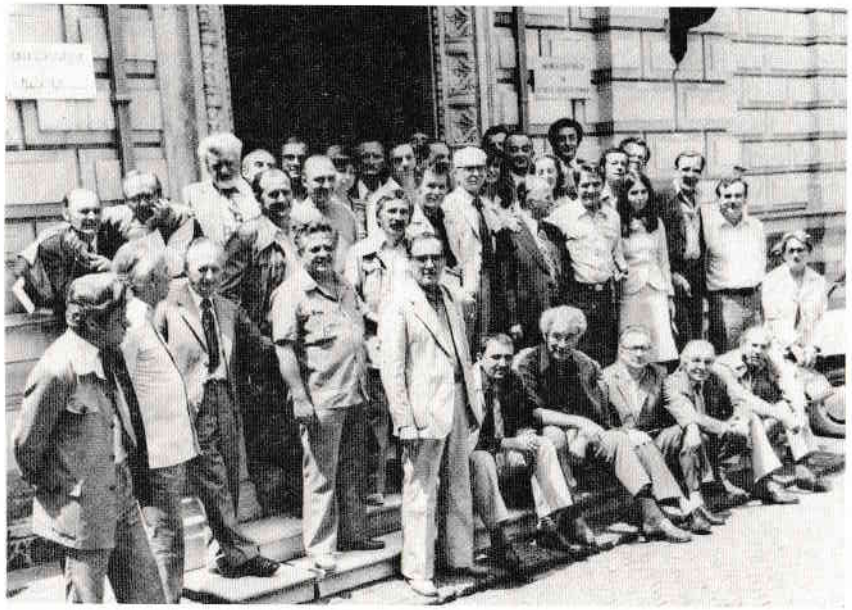

Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" – 1984

Pentru a reintra în atmosfera cărții, ne-am mutat mai multe zile și o noapte în Sala Oglinzilor. Cum vă simțiți în spațiul acesta plin de istorie literară ? E locul în care chiar dacă nu s-a scris efectiv, s-a legitimat o întreagă literatură. Un spațiu celebru pentru momentele de rezistență (s-ar părea că era singura încăpere fără microfoane din clădire), pentru numeroasele festivități, omagieri, cenacluri, chiar și subiecte delicate (cazul plagiatului lui Eugen Barbu), loc protocolar și pitoresc, deopotrivă. De fapt, prin restaurant, prin grădina restaurant, prin sediul Cărții Românești și al altor reviste, clădirea de pe Calea Victoriei nr. 115, cunoscută și drept Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu", a marcat și continuă să marcheze literatura română. Ca să scurtez cumva introducerea, am căutat să mă-ntreb de ce Sala Oglinzilor nu e un subiect de roman, pentru că, Slavă Domnului, ar putea fi. De ce romancieri de forță nu au în vedere acest kilometru zero al unei epoci literare ? Am și apucat să-i întreb pe câțiva. E prea apropiat de sufletul unora. Poate că întâlnirea noastră nu va rămâne fără ecouri. De fapt, cum ați vedea un roman despre Sala Oglinzilor ?

Uf, consider că scriitorii sunt o specie aparte de oameni, cu tot ceea ce înseamnă acest lucru : talent, dăruire, sacrificiu se află în totalitate la purtător. Poveri greu de dus, de care probabil nu scapă niciodată. Mergeam la ei acasă, stăteam împreună în atâtea deplasări, întâlniri cu cititorii, drumuri. Tot timpul eram mânat de dorința de a-i cunoaște. Iar aici, în Sala Oglinzilor, era locul cel mai bun cu putință să cunoști scriitori. De aceea nu știu dacă aș putea să citesc un astfel de roman. Nu vreau să ajung la finalul lui.

Oricum, Sala însăși te predispune la literatură. Simpla prezență aici era ca o confirmare că ești scriitor sau că poți deveni unul. Din păcate, după 1990, au apărut foarte mulți scriitori. Dacă înainte numărăm pe degetele de la o mână subiecții care-mi lipsesc din filmofototecă, astăzi, cu toată dragostea mea pentru Uniune, care a fost și rămâne instituția în care am crezut cu adevărat, nu mă mai preocupă numărătoarea. USR-ul s-a umplut

IRPIS | We know

ca un intestin gros. Înainte era o sfințenie să intri în Uniune. Era o zi specială, o sărbătoare, veneau toți scriitorii importanți. Era ca o recunoaștere care-ți marca viața.

Erau scriitori și scriitori. Cum să interpretăm atunci primirile unor scriitori aserviți sistemului ?

Sigur, nu în toate cazurile se punea problema valorică. Dar exista un bun-simț al statutului literar. Se știau valorile, nimeni nu le putea contesta decât în cazuri izolate, ca acela în care un grup de așa-ziși scriitori aproape că l-au scos afară din Sala Oglinzilor pe Nichita Stănescu. Cât despre microfoane, să nu uităm de ele, nu bag mâna-n foc, cred că aveau două picioare.

Cum vi se pare Sala Oglinzilor noaptea ?

Aici, în Sala aceasta am trăit mai mult decât acasă. Ea nu doarme niciodată, numai se odihnește și se scoală dis-de-dimineață, renăscută din propria cenușă, ca să reprimească în brațele ei noi și noi întâmplări și povești cu scriitori. A fost și este o mamă bună care și-a crescut și a ocrotit și chiar și plâns copiii ei, scriitorii. Pare o simplă metaforă, dar e o imagine aproape de superlativ. Mama scriitorilor – Sala Oglinzilor, tot timpul primitoare, dichisită și de zeci de ori mai spațioasă decât arată, continuă să fascineze și să trăiască la adresa ei de pe Calea Victoriei.

Aici intrai ca un cetățean oarecare pe porțile imobilului și Sala îți acorda șansa de a deveni scriitor. Asta e Sala Oglinzilor. Locul în care s-au consfințit și s-au omologat scriitori autentici. Are această forță de a te transforma dintr-un om oarecare în scriitor. Consider că e un loc sfânt. Doamne, câte vorbe frumoase s-au spus aici, câți oameni s-au bucurat și-au fost recunoscuți aici, ce personalități uriașe și-au făcut aici numărul! Ea tot primitoare și nepărtinitoare. I-a încăput pe toți și-i încape pe toți.

Am convenit că-n acest al doilea episod vom vorbi și despre mirajul acestui sediu de pe Calea Victoriei, despre oglinzile care par să vorbească și să spună, ca multe dintre fotografiile dumneavoastră, povești. Nu știu pe cine ar mai interesa ele, la o adică. Dar dacă ne interesează pe noi, parcă e suficient.

Inițial, Casa Scriitorilor funcționa ca un sediu de protocol, pentru că birourile și festivitățile se aflau și se derulau pe Șoseaua Kiseleff. Apoi, după cutremurul din 1977, statul a cedat unele clădiri unor ambasade și Uniunea s-a mutat definitiv aici.

Acolo aveai senzația că totul se petrece într-un cuib, cu mult spațiu verde în jur. Grădina-restaurant Doina se afla la câțiva zeci de metri, ca o sală de așteptare de dinaintea și de după momentele importante din clădirea de-atunci a Uniunii Scriitorilor. La Doina așteptai rândul la casierie și tot acolo te-ntorceai. După cutremurul din 1977, sediul s-a reîntors cu totul în Calea Victoriei nr. 115. Toți s-au mutat forțat acolo, sediul din Kiseleff fiind transformat, pe vremea lui Virgil Teodorescu, într-o ambasadă. Ca și sediul din Bulevardul Ana Ipătescu, unde funcționau majoritatea revistelor literare, precum *Gazeta literară* sau *Luceafărul*. A fost un business al statului român. Se spune că dacă ar fi trăit Zaharia Stancu nu s-ar fi întâmplat această lovitură pe la spate dată scriitorilor. Și-așa a dispărut grădina Doina și a început să înflorească grădina din Calea Victoriei nr. 115, cu celebra madam Candrea.

Ce o făcea celebră ?

Te simțeai perfect acolo, prețurile erau mici, se mânca, se bea, casieria era la parter și nu se putea ca unul dintre comeseni să nu ia și niște bani. Colaborări. Te făcea să te simți ca la mama acasă, numai că mama nu ți-ar fi dat voie să bei așa de mult. Asta nu înseamnă că scriitorii veneau acolo numai pentru a se ameți. Se făcea literatură între două fripturi și două șprițuri. În plus, erau și niște prăjituri absolut delicioase numite ciupercuțe și celebrele pricomigdale și mulți dintre „combatanți" căpătau iertare pe la casele lor, ducându-le acasă. Le cărau prin buzunare. Și mie mi s-a întâmplat să mi se lipească prin buzunare. Și dacă aveai o consoartă inteligentă și cu umor, căpătai iertare. Dacă nu, dezastrul era iminent.

Nu era puțin inhibantă Sala ? Mi-au cam tremurat picioarele când am intrat prima oară numai gândindu-mă cine-a trecut pe aici.

Aveam 23 de ani când am intrat prima dată în Sala Oglinzilor, dar nu am fotografiat în ea până la 31 de ani, în 1968. Îmi tremurau aparatele în mâini. Mă temeam că mă vor trăda, că nu vor mai respecta timpii de expunere. Uitam sensibilitatea filmului din aparat. Și, ca să nu se repete acest lucru, mai apoi mi-am lipit pe aparat o bucățică din ambalajul filmului, cu inscripția gradului de sensibilitate al filmului. Sigur că la început Sala te putea inhiba. Mai ales pe debutanți. Și i-am cam apucat pe toți. Mulți se ștergeau pe picioare, la intrare, emoționați peste măsură. Deși nu exista nici un preș acolo. Sala asta e ca o peșteră secretă, în care timpul pare să stea în loc.

LIBRIS We know books

De-asta ne-am și mutat pentru acest fragment de interviu aici.

Dar nu doar în Sala Oglinzilor aveai impresia de ieșire din timp. Existau și cenaclurile de la Muzeul Literaturii și, mai ales, de pe Aleea Alexandru, unde se afla Ateneul Tineretului, astăzi sediul Institutului Cultural Român. Țin minte că l-am întrebat o dată pe Preda: „Maestre, cu ce ocazie pe aici, prin cenaclu?" „Poate găsim ceva talente printre ei." Realmente îl interesa. Venea doar să asiste. Nu l-am văzut niciodată citind în cenaclu. Dar stătea la prezidiu și nu pleca până la sfârșit. La diverse mese rotunde care aveau loc la sediul ziarului *Scânteia Tineretului*, încă de prin anii 1964-'65, cerea explicit să fie invitați din uzine tineri mai interesanți. Am făcut fotografii cu ei. Întreaga lui ființă de țăran autentic avea o uluială când i se povestea despre viața de uzină. Preda îi descosea în cele mai mici amănunte.

Ce reprezenta Casa Scriitorilor pentru dumneavoastră?

Nu doar un loc de muncă, un fel de oază într-un deșert politic. Se adunau toți aici pentru diferite evenimente și pentru a evada din contextul trist și uniformizat.

Îmi spuneați de o oarecare așezare a scriitorilor în Sală. Cupluri scriitoricești, să le numim.

Da, existau cupluri scriitoricești. Radu Tudoran și Dan Deșliu, de exemplu. Nu numai că se așezau mereu pe aceleași locuri, unul lângă altul, dar se și amuzau. Apoi, Ștefan Augustin Doinaș cu Al. Paleologu. Chiar dacă nimereau inițial pe scaune diferite, se căutau din priviri și, dacă era posibil, se mutau unul lângă altul. Eugen Negrici cu Livius Ciocârlie. Un triumvirat permanent era compus din Radu Popescu, tatăl lui Petru Popescu, Eugen Jebeleanu și George Ivașcu. Cel mai adesea bârfeau literar în legătură directă cu cei care se aflau prin sală. Dar fără răutate. O văd pe Dana Dumitriu lângă Florența Albu, pe Ioana Diaconescu lângă Daniela Crăsnaru. Ioana Crăciunescu, în schimb, se așeza numai lângă bărbați. Rareori am văzut-o în compania unei colege. Erau și tabieturi, să le spun așa. Manolescu avea plete, era suplu și de fiecare dată stătea în picioare. Emana libertate și forță interioară. Ținea mereu mâinile la spate, rezemându-se cu ele de ziduri. Totdeauna în partea dreaptă a prezidiului, probabil atras și de existența pianului în acest colț. Dacă i-aș fi decupat pe ei, pian și Manolescu, și dacă aș fi animat imaginea, ar fi urmat, în mod firesc, ca el să se așeze la pian și să cânte. O singură dată l-am văzut stând jos, la invitația lui Șerban Cioculescu.

George Ivașcu, Eugen Jebeleanu, Radu Popescu

Existau locuri fixe? Din fotografii reiese că se stătea mai mult în picioare.

Erau întâlniri în care nu se foloseau scaune, ci canapelele și fotoliile de pe margini. Asta mai ales după venirea lui Macovescu. Când se omagia un scriitor și festivitatea se prelungea, apăreau și scaunele. În clipa în care mă-ntrebi îi văd pe Șerban Cioculescu, Octavian Paler, Geo Bogza stând cu bărbia sprijinită-n pumni, iar pe canapea – Al. I. Ștefănescu și Mihai Beniuc. Din când în când apărea și Eugen Simion. Tot de pe vremea lui Macovescu l-am văzut invitat și la prezidiu. Pentru mine apariția lor și a altora ca ei era o adevărată bucurie profesională. Simțeam un freamăt care se transforma în imagini fotografice. Și nu exista zi fără zece imagini, ca un fel de barem autoimpus. Cel puțin zece imagini.

Bun, ca să facem o reconstituire cât mai veridică, vom așeza pe scaune câteva portrete. Șaptezeci de imagini, mai exact. Aveți emoții?

Am, mi-aduc aminte că uneori nu mai vedeam lumea reală, ci doar pe cea din spatele geamului mat. Sau cum mă strecuram printre ei, uneori fără să mai aud ce se vorbește. Acum mi-e mai ușor să scriu decât să fotografiez scriitori. Astăzi aproape că aș scrie zece pagini pe zi despre scriitori.

LIBRIS | We know books

Când era cel mai bun prilej pentru fotografie?

Ai să râzi, când nu mai auzeam nimic în jur. Și, culmea, fotografia cu tentă politică m-a învățat asta. După ce am plecat de la *Scânteia Tineretului*, continuam să fiu solicitat, mi se dădeau acreditări la congrese ale partidului sau ale consiliului culturii. Faptul că nu mai răspundeam direct de setul oficial de imagini și că scăpasem de acel coșmar al realizării unor portrete de prima pagină cu Ceaușescu *et comp.* mi-a dat libertate maximă. După multe exerciții mi-am dat seama că vorbitorul trebuie lăsat să intre într-o stare de normalitate și devine mult mai simplu de fotografiat. Și autentic. Această tehnică am folosit-o mai apoi în lumea scriitorilor. În principiu, fotoreporterii se aruncau la primele imagini. Cum apărea la prezidiu, era mitraliat de întreg grupul de fotografi și aproape toți erau stăpâniți de spaima de a obține măcar o imagine, două valabile. Unii dintre ei rămâneau fără film și se panicau și mai tare. Îi rugau pe ceilalți să tragă câteva imagini și pentru ei. Convenția nescrisă era că, odată promise și executate fotografiile, nu aveai voie să deconspiri această înțelegere. Așa se făcea că la astfel de evenimente, vizite oficiale, sosiri la aeroport, în cazul în care rămâneai fără peliculă, te puteai baza pe ajutorul unui coleg. Mulți s-au bazat pe mine în treaba asta, deoarece nu mă grăbeam. Și-am răspuns totdeauna la solicitarea lor. Așa că experiența muncii în lumea politică m-a ajutat să înțeleg un lucru simplu. Să aștept ca personajul fotografiat să intre în propria stare. La început se agită, clipește des și după primele minute în care își consumă adrenalina generatoare de emoții, se așază în parametri obișnuiți, se calmează, începe să accentueze cuvintele și devine un subiect plăcut, armonios și mult mai ușor de fotografiat. Însă trebuie să fii atent să-l prinzi înainte să-și termine discursul și să plece. Altfel riști să-l scapi.

Cum se derulau întâlnirile literare? Scriitorii plecau în turnee, șezători literare. Cum reacționa publicul, în marea lui majoritate neșcolit?

Veneau oameni storși de la câmp la întâlnirile cu scriitorii. Când începea să li se citească, în primă fază aproape toți adormeau. În faza a doua și a treia, se transfigurau. Mulți nu înțelegeau mare lucru, dar simțeau fiorul cuvintelor. Se destindeau, intervenea o relaxare și se lăsau pe spate. De unde stăteau chirciți, încruntați, plictisiți, începeau să râdă, întorceau capul în stânga și-n dreapta, își dădeau coate. Se bucurau. Și ascultau. Pe fața multor amărâți se așternea liniștea. De la oțelari la oamenii câmpului. Erau adevărate șezători literare. La început, nu-i priveau pe scriitori cu ochi

buni, probabil că se-ntrebau *ce-or mai vrea și ăștia?*, ce plan au venit să îndeplinească, dar după o jumătate de oră începeau să se învioreze. Nu mai spun că, de nenumărate ori, plecau cu ei de gât, chiuind pe uliță. Se dezlega limba și se spuneau multe, nu neapărat dintre cele acceptate oficial.

Apropo, ați fost adoptat imediat de către scriitori sau a fost un rodaj la mijloc?

Zece ani a durat rodajul. Începutul a fost ca orice început. E exact cum ți-ai schimba pielea. Am intrat în pielea altui tip de fotograf. Am trecut de la *Scânteia Tineretului*, pentru scurt timp la revista *Viața economică*, la o sută de metri de vila de pe Ana Ipătescu, unde se găseau aproape toate revistele literare. Mai fotografiasem scriitori la mesele rotunde ale ziarului, dar după trecerea la revistă am început să frecventez redacțiile literare. Și-așa mi s-au cerut fotografii din Sala Oglinzilor.

Prima fotografie, din 1968, îi are la prezidiu pe Ștefan Augustin Doinaș, Ion Negoițescu, Vasile Netea, Gabriel Dimisianu, Al. Graur, Edgar Papu și Vladimir Streinu.

Doamne câți ani au trecut de-atunci! Oare cum arătam pe-atunci? După aceea m-am apropiat tot mai mult, până când am fost solicitat de către Ștefan Bănulescu să facem o deplasare pentru revista *Luceafărul*, pe care o conducea, la Reșița. Uzinele Siderurgice de la Reșița adunaseră